

Asia: VN/3884/2020

Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma

Lausunnonantajan näkemykset saavutettavuuden edistämisen tavoitteista

Tavoite 1

2

Lisähuomioita tavoitteesta 1

• Jos yliopistolakiin lisätään yliopistoihin kohdistettu velvoite edistää yliopistoissa annettavan koulutuksen saavutettavuutta, on syytä miettiä, mikä merkitys saavutettavuuden edistämistä koskevalle velvoitteelle yliopistolain systematiikan kannalta annetaan ja mikä merkitys saavutettavuuden edistämistä koskevalla velvoitteella on suhteessa muuhun lainsäädäntöön. Lienee ensinnäkin ajateltavissa, että velvoite edistää saavutettavuutta on ainakin osin johdettavissa esimerkiksi yhdenvertaisuutta koskevasta perustuslain 6 §:stä ja yhdenvertaisuutta koskevasta lainsäädännöstä. Toiseksi sillä, minkä muotoisena ja mihin säännökseen mainittu velvoite yliopistolakin lisätään, on vaikutusta suhteessa siihen, mikä merkitys velvoitteella tulee olemaan yliopistolain aineellisia asiaan liittyviä säännöksiä yliopistoissa sovellettaessa.

Positiiviseen erityiskohteluun liittyy ongelmia. Ensikertalaiskiintiö tulkitaan usein positiiviseksi erityiskohteluksi, mutta sitä ei välttämättä voi sellaiseksi tulkita (se ei esimerkiksi ole poistanut akateemisuuden ylisukupolvista kasautumista). Aliedustettujen ryhmien suosiminen valinnoissa on hyvin problemaattista. Syyt aliedustukseen ovat ensisijaisesti muualla kuin valintamenettelyissä, ja ovat ensisijaisesti sosiaalipoliittisia ja kulttuurisia ongelmia. Kampanjoimalla ja viestinnällä voidaan yrittää vaikuttaa, mutta efekti on todennäköisesti vaatimaton. Lukioyhteistyö voi myös toimia jonkin verran, mutta siinäkin vaiheessa ollaan usein myöhässä.

Tavoite 2

2

Lisähuomioita tavoitteesta 2

Saavutettavuussuunnitelma on kannatettava, mutta se on tarkoituksenmukaista tehdä vasta sen jälkeen, kun kansalliset saavutettavuuslinjaukset ja -tavoitteet ovat tiedossa (viitataanko yllä linjauksilla ja tavoitteilla korkeakoulutuksen saavutettavuuden kansalliseen toimenpideohjelmaan?). Korkeakouluille on annettava säädöspohjaisesti keinoja aliedustettujen ryhmien ja

vähemmistöryhmien osuuden kasvattamiseen korkeakoulutuksessa. Aikaisempien keinojen käyttäminen aliedustettujen ryhmien kasvattamisessa (esim. sukupuolikiintiöt, uusien ylioppilaiden suosiminen opiskelijavalinnassa) todettiin loukkaavan hakijoiden yh-denvertaista kohtelua.

Tavoite 3

4

Lisähuomioita tavoitteesta 3

Velvoitteen kytkeminen osaksi OKM:n rahoitusmallia ja ohjausta lisää OKM:n ohjausvaikutusta ja on ristiriidassa yliopistojen autonomian kanssa. Yliopistot voivat vaikuttaa asiaan vain rajallisesti. Ministeriön on kyettävä arvioimaan yliopiston onnistuminen velvoitteessaan mittaamalla tulokset niistä lähtökohdista käsin, joita yliopistoille annetaan esimerkiksi säädöspohjaisesti käyttöön.

Tavoite 4

2

Lisähuomioita tavoitteesta 4

Tilastotiedon kerääminen ja julkaiseminen on sinällään arvokasta. On kuitenkin harkittava huolellisesti, minkälaisia tietoja opiskelijoiden taustoista voidaan tai on tarkoituksenmukaista kerätä. Etenkin etnisten taustatietojen pyytäminen voi olla erittäin ongelmallista ja vaatii tarkkaa eettistä ja juridista harkintaa.

Tavoite 5

2

Lisähuomioita tavoitteesta 5

-

Tavoite 6

1

Lisähuomioita tavoitteesta 6

Koulutustason nostaminen on kannatettava. Huomioon on kuitenkin otettava, että ilman tarvittavaa lisäresursointia opiskelijamäärän lisääminen johtaa joko a) opintoaikojen pitenemiseen tai b) opetuksen ja oppimisen laadun heikkenemiseen tai paineeseen laskea osaamistavoitteiden tasoa. Professionaalisuudella tiettyjen ammatissa toimimiseen liittyvien keskeisten taitojen harjoitteluun vaatii opetusmenetelmiä, joita ei yksinkertaisesti ole skaalattavissa suurelle opiskelijaryhmälle.

Keskeistä on myös yhteistyö lukioiden kanssa (ja jopa aikaisemmin) sekä kaikille avoimien verkkokurssien kehittäminen ja niiden tehokas hyväksi käyttäminen. Lisäksi saattaisi olla syytä kehittää uudenlaisia toimintamalleja ja -tapoja lisätä yliopistollisen koulutuksen tunnettuutta sellaisten ryhmien keskuudessa, jotka eivät välttämättä ensisijaisesti harkitse suuntaavansa toisen asteen koulutuksen jälkeen yliopistoon.

Tavoite 7

2

Lisähuomioita tavoitteesta 7

Tarkoitetaanko tällä Digivisio 2030 -hanketta? Jos kyllä niin sen voisi mainita väärinkäsitysten välttämiseksi, sillä samaan aikaan on kehitteillä useita erilaisia digihankkeita.

Tavoite 8

1

Lisähuomioita tavoitteesta 8

Tässä esitettyjä toimenpiteitä on jo otettu ja ollaan ottamassa huomioon. On pohdittava, miten huolehditaan geneerisen kulttuuritietoisuuden ja tieteenalakohtaisen osaamisen välisestä tasapainosta.

Tavoite 9

1

Lisähuomioita tavoitteesta 9

-

Tavoite 10

1

Lisähuomioita tavoitteesta 10

Uusia koulutuspalveluja voidaan luoda esimerkiksi täydennyskoulutuksessa, jossa tutkintovaatimukset eivät määrittele tarjontaa. Onko tarkoitus, että koulutusta tarjotaan nimenomaisesti kotimaisilla kielillä, ei esimerkiksi englannin kielellä?

Tavoite 11

-

Lisähuomioita tavoitteesta 10

??? Tässä kohtaa vastauslomakkeen numerointi heittää, tavoite 11 on lomakkeella kahteen kertaan? Tallennan HY:n vastauksen tavoitteeseen 11 seuraavaan kohtaan, jätän tämän kohdan tyhjäksi.

Tavoite 11

1

Lisähuomioita tavoitteesta 11

-

Tavoite 12

2

Lisähuomioita tavoitteesta 12

Seuranta on hyvä asia, mutta sitä ei tule tehdä liian raskaaksi, koska se vie resursseja yliopiston perustehtävistä.

Tavoite 13

1

Lisähuomioita tavoitteesta 13

-

Tavoite 14

1

Lisähuomioita tavoitteesta 14

-

Tavoite 15

1

Lisähuomioita tavoitteesta 15

Sinänsä hyvä tavoite, mutta huomioitava, että moninaisuuden toteutuminen työryhmissä johtaa siihen, että lähes kaikki työryhmät toimisivat englanniksi; ei ole realistista olettaa, että esim. kahden vuoden maisteriohjelmaan tuleva opiskelija oppisi kotimaisia kieliä sinä aikana.

Tavoite 16

1

Lisähuomioita tavoitteesta 16

Syrjivien rakenteiden sekä syrjinnän, häirinnän ja rasismien tunnistaminen, niihin puuttuminen ja niiden estäminen on oleellista hyvinvoinnin edistämiseksi. Selkeät menettelytapaohjeet ovat keskeisiä keinoja ongelmatilanteissa toimimiseen. Esihenkilöillä on tärkeä rooli epäasiallisen kohtelun tunnistamisessa ja proaktiivisessa toiminnassa.

Tavoite 17

2

Lisähuomioita tavoitteesta 17

Osaamistavoitteissa otetaan kansainvälisyys- ja monikulttuurisuusosaaminen huomioon asianmukaisella tavalla ja panostetaan neuvonta- ja ohjauspalveluihin. Kokemukseen perustuen kansainvälistäustaisten opiskelijoiden kohdalla tulee panostaa kielitaidon (suomi/ruotsi) ohella suomalaiseen kulttuuriin (myös korkeakoulukulttuuriin) tutustuttamiseen. Tiettyjen

ominaispiirteiden tunteminen ja tunnistaminen (esim. suomalaisen yliopiston ja yhteiskunnan matalat hierarkiat) tekevät opiskelun ja elämän helpommiksi.

Tavoite 18

2

Lisähuomioita tavoitteesta 18

-

Tavoite 19

2

Lisähuomioita tavoitteesta 19

-

Tavoite 20

1

Lisähuomioita tavoitteesta 20

-

Tavoite 21

3

Lisähuomioita tavoitteesta 21

Erityisjärjestelyt ovat arkipäivää todennäköisesti jokaisessa oppilaitoksessa. On harkittava äärimmäisen tarkkaan, onko järkevää käyttää käsitteitä kuten ”oikeus” ja ”valitus”. ”Jos tällainen kirjataan toimintamalliksi, on myös täsmennettävä tarkkaan, mitä ovat kenenkin oikeudet ja miten valitusprosessi toimii. Yleensä molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun päästään keskustelemalla.

Tavoite 22

1

Lisähuomioita tavoitteesta 22

Toimenpiteiden perustaksi tarvitaan ehdottomasti tutkimukseen perustuvaa tietoa.

Tavoite 23

2

Lisähuomioita tavoitteesta 23

-

Tavoite 24

4

Lisähuomioita tavoitteesta 24

Yliopistojen opiskelijahaku on hakijälähtöisistä syistä keskitetty yhteen ja samaan järjestelmään (Opintopolku.fi), jonka ylläpidosta ja kehittämisestä vastaa Opetushallitus. Helsingin yliopisto ei kannata sitä, että palataan ajassa taaksepäin ja hajautetaan hakuinformaatio yliopistojen omille ulkoisille verkkosivuille.

Tavoite 25

1

Lisähuomioita tavoitteesta 25

-

Tavoite 26

1

Lisähuomioita tavoitteesta 26

-

Tavoite 27

1

Lisähuomioita tavoitteesta 27

-

Tavoite 28

1

Lisähuomioita tavoitteesta 28

-

Tavoite 29

1

Lisähuomioita tavoitteesta 29

Tässä yhteydessä olisi otettava kantaa myös tutkinnon suorittaneiden henkilöiden perheiden asemaan. Mikäli perheenjäsenevät halua tai voi jäädä Suomeen, tuskin jääminen on vaihtoehto tutkinnon suorittaneellekaan.

Tavoite 30

1

Lisähuomioita tavoitteesta 30

-

Tavoite 31

1

Lisähuomioita tavoitteesta 31

-

Tavoite 32

1

Lisähuomioita tavoitteesta 32

-

Tavoite 33

2

Lisähuomioita tavoitteesta 33

-

Tavoite 34

2

Lisähuomioita tavoitteesta 34

-

Tavoite 35

1

Lisähuomioita tavoitteesta 35

-

Tavoite 36

1

Lisähuomioita tavoitteesta 36

-

Tavoite 37

1

Lisähuomioita tavoitteesta 37

-

Tavoite 38

1

Lisähuomioita tavoitteesta 38

-

Tavoite 39

1

Lisähuomioita tavoitteesta 39

-

Tavoite 40

2

Lisähuomioita tavoitteesta 40

-

Tavoite 41

1

Lisähuomioita tavoitteesta 41

-

Tavoite 42

1

Lisähuomioita tavoitteesta 42

-

Tavoite 43

1

Lisähuomioita tavoitteesta 43

Tilastointia tulisi parantaa. Korkeakouluja hyödyttäisi tieto esim. siitä kuinka moni on kirjoittanut suomi toisena tai ruotsi toisena kielenä ylioppilaskokeissa ja kuinka moni heistä tulee hyväksytyksi. Hyödyllistä olisi myös tietää, mitä muita kieliä kotona puhutaan kuin sitä mikä merkitään viralliseksi äidinkieleksi (äidinkieliä voi olla vain yksi).

Tavoite 44

1

Lisähuomioita tavoitteesta 44

-

Tavoite 45

1

Lisähuomioita tavoitteesta 45

Erittäin kannatettava aloite. Korkeakoulut voivat tukea hanketta esimerkiksi tuottamalla eri alojen verkkoaineistoja (mm. tutustumiskurssit).

Tavoite 46

1

Lisähuomioita tavoitteesta 46

-

Tavoite 47

2

Lisähuomioita tavoitteesta 47

-

Tavoite 48

2

Lisähuomioita tavoitteesta 48

Millä perusteella yllä mainitaan vain S2-opinnot, ei R2-opintoja?

Tavoite 49

1

Lisähuomioita tavoitteesta 49

-

Tavoite 50

1

Lisähuomioita tavoitteesta 50

Kannatettavaa, mutta huomioitava, että korkeakoulujen toimenpiteet eivät yksin riitä yhdenvertaisen osallistumisen takaamiseen. Useassa tapauksessa vammaisen henkilön osallistumisen mahdollisuudet riippuvat konkreettisesti esimerkiksi siitä, kuinka monta opiskelua varten tarkoitettua matkaa kunta on myöntänyt kuljetuspalveluissa.

Lausunnonantajan muita huomioita luonnoksesta

Luonnoksen selvitysosuus on erittäin perusteellinen ja antaa kattavan kuvan asian monimuotoisuudesta sekä haasteista, joita saavutettavuuden määrittelyyn ja sen toteuttamiseen liittyy.

Korkeakoulutuksen saavutettavuutta edistetään tuomalla palveluita ja tukitoimia oikea-aikaisesti niitä tarvitseville. On tunnistettava, että kaiken koulutuksen, myös korkeakoulutuksen, saavutettavuuden perusta on lapsuudessa ja varhaiskasvatuksessa. Aliedustukseen vaikuttavat tekijät rakentuvat koulutuspolun varhaisemmissa vaiheissa ja kytkeytyvät taustatekijöihin, joihin yliopistossa tai opiskelijavalinnoissa ei voida enää vaikuttaa.

Helsingin yliopisto toteaa, että tämänhetkinen lainsäädäntö ei juurikaan mahdollista aliedustettujen ryhmien positiivista erityiskohtelua, vaikka tutkimusnäyttö tuo esille maahanmuuttajataustaisten henkilöiden kokemaa eriarvoisuutta läpi koulutusjärjestelmän. Aliedustettujen väestöryhmien osuutta korkeakoulutuksessa voitaisiin lisätä mm. kasvattamalla yliopiston ja muun koulutusjärjestelmän yhteistyötä sekä tiedekasvatuksen ja -viestinnän nykyistä strategisemmalla kohdentamisella myönteisen erityiskohtelun periaatteiden mukaisesti. Toimenpiteiden suunnittelussa on tärkeää ottaa huomioon Suomen sisäiset erot. Noin puolet Suomen maahanmuuttajataustaisesta väestöstä asuu pääkaupunkiseudulla.

Opetus- ja ohjaustehtävissä toimivien tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevaa ymmärrystä ja osaamista on vahvistettava tutkimuslähtöisesti. Tällä ehkäistään koulutuksessa ja ohjauksessa esiintyvää aiemman tutkimuksen esiin tuomaa rakenteellista rasismia ja stereotyyppisiä oletuksia maahanmuuttajataustaisten henkilöiden sopivuuksista eri aloille.

Yliopisto olettaa, että selvityksen tekijä on tavoitteiden asettamisessa kuullut tarvittavassa määrin itse ”kohteita” tai heidän edustajiaan. Kaikki maahanmuuttajataustaiset, ulkomaalaiset ja muihin aliedustettuihin ryhmiin (mahdollisesti) kuuluvat eivät automaattisesti halua, että heidät profiloitetaan ensisijaisesti tiettyyn ryhmään kuuluviksi hakijoiksi. Lienee myös syytä käydä vielä syvempää keskustelua siitä, mitä esimerkiksi suunnitelman tavoitteissa mainittujen (OKM:n) selvitysten ja tilastojen opiskelijoiden taustoista on tarkoitus pitää sisällään. On käytettävä varovaisuutta ja sensitiivisyyttä, mikäli kyseessä ovat esimerkiksi henkilön etnisyyteen liittyvät tiedot. Erityistä tarkkuutta on noudatettava suunniteltujen säädösmuutosten valmistelussa.

On niin ikään ensiarvoisen tärkeää tunnistaa, että jokainen ”ryhmä” koostuu yksilöistä, joilla on erilaisia taustoja ja tarpeita. Moni ns. maahanmuuttajanuori on syntynyt Suomessa ja käynyt

koulunsa suomen tai ruotsin kielellä. Toisaalta ryhmään kuuluu henkilöitä, joiden kotimaisten kielten osaamisessa on suuria puutteita ja joille suomalainen kulttuuri on jäänyt vieraaksi.

Korkeakoulujen opiskelijavalintoja voidaan kehittää tunnistamaan erilaista opinnoissa pärjäämisen kannalta relevanttia osaamista ja lahjakkuuksia entistä monipuolisemmin, mutta ole realistista odottaa tiettyjen ryhmien aliedustuksen näin vähenevän merkittävästi. Yliopisto myös korostaa, että osaamistavoitteiden on oltava samat kaikille samaan tutkintoon tähtääville opiskelijoille. Tutkinnon suorittamisen tavoiteaikataulu ja korkeakoulujen resurssit eivät riitä esimerkiksi siihen, että tutkinnon suoritusajana pitäisi ottaa haltuun suomen tai ruotsin kieli vaan tarvittava kielitaito on hankittava aikaisemmassa vaiheessa.

Luonnokseen sisältyvät 50 tavoitetta ovat pääsääntöisesti tarkoituksenmukaisia ja kannatettavia. Niiden arviointia hankaloitti hieman se, että aina ei käy yksiselitteisesti ilmi, onko asiallisesti kyseessä tavoite, toimenpide tai mahdollisesti suositus. Useissa tavoitteissa/toimenpiteissä oli myös päällekkäisyyttä.

Naarala Maikki

Helsingin yliopisto - Lausunnon on allekirjoittanut rehtori Sari Lindblom.